

สถานการณ์ของอุตสาหกรรมเฉพาะเรื่อง

“แนวทางการเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน
ของอุตสาหกรรมสิ่งทอ
และเครื่องนุ่งห่มไทย”

2.1 แนวทางการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันอุตสาหกรรมสิ่งทอไทย

ภาพรวมอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมสิ่งทอของไทยประกอบไปด้วย อุตสาหกรรมเส้นใยสังเคราะห์ อุตสาหกรรมปั่นด้าย อุตสาหกรรมทอผ้า ถักผ้า อุตสาหกรรมฟอกย้อมพิมพ์และตกแต่งสำเร็จ อุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งในสถิติ ปี 2548 มีจำนวนโรงงานที่จดทะเบียนมากกว่า 4,500 โรงงาน ก่อให้เกิดการจ้างงานมากกว่า 1 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นปริมาณ 24% ของการจ้างงานทั้งหมดของภาคการผลิตของประเทศอุตสาหกรรมสาขานี้มีมูลค่าการผลิตเกือบ 600,000 ล้านบาท เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมกลุ่มต่างๆ ที่สร้างรายได้จากการส่งออกและมีเม็ดเงินตกอยู่ในประเทศกว่าแสนล้านบาทตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528

เมื่อพิจารณาจากรายได้ประชาชาติ (GDP) ปี 2548 พบว่า อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม มีสัดส่วนร้อยละ 4.2 ของรายได้ประชาชาติ และมีการจ้างงานร้อยละ 19.9 ของการจ้างงานทั้งหมด โดยในปี พ.ศ. 2548 การส่งออกมีมูลค่ารวมกว่า 268,109.8 ล้านบาท หรือมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น 4.33% เมื่อเทียบกับปี 2547 ประเภทของสิ่งทอๆ ที่มีมูลค่าการส่งออกมากที่สุด ได้แก่ เสื้อผ้าสำเร็จรูป ซึ่งมีมูลค่า 126,193.7 ล้านบาท หรือมีอัตราการขยายตัวจากการส่งออกเพิ่มขึ้น 1.55% รองลงมาคือ ผ้าผืน ด้ายฝ้ายและด้ายเส้นใยประดิษฐ์ และคาดว่าในปี 2549 จะมียอดการส่งออกสูงกว่าในปีที่ผ่านมา 10 - 12% สำหรับการนำเข้าในปี พ.ศ. 2548 มีมูลค่า 116,984 ล้านบาท หรือมีอัตราการขยายตัวจากการนำเข้าเพิ่มขึ้น 7.12 % เมื่อเทียบกับปี 2547 ส่วนใหญ่ จะนำเข้าผ้าผืน มีมูลค่าประมาณ 53,903.70 ล้านบาท รองลงมาคือเส้นด้ายและเส้นใยมูลค่า 52,002.40 ล้านบาท

สถานการณ์ของอุตสาหกรรมสิ่งทอ

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในการแข่งขันของสิ่งทอโลก ภายหลังจากยกเลิกระบบโควตา และมีการเปิดเสรีการค้าของประเทศต่างๆ ทั้งในระดับทวีปและพหุภาคี ส่งผลให้รูปแบบการค้าและการแข่งขันของสิ่งทอเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ทำให้อุตสาหกรรมสิ่งทอและผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็กที่มีการปรับตัวไม่ทันการเปลี่ยนแปลง กำลังประสบปัญหาที่ต้องมีการแก้ไขเร่งด่วน คือ ภาวะอุตสาหกรรมสิ่งทอของไทยกำลังสูญเสียความสามารถในการแข่งขัน (Losing Competitiveness)

ภาครัฐและเอกชน โดยสหพันธ์อุตสาหกรรมสิ่งทอแห่งประเทศไทย สมาคมต่างๆ และสถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ ได้ร่วมกันศึกษาสถานการณ์ดังกล่าว เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางในการแก้ไขและพัฒนาอุตสาหกรรมฯ โดยมีข้อสรุปที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งของอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มของไทย (SWOT Analysis)

1. จุดแข็งของอุตสาหกรรม (Strength) ประกอบด้วย

- อุตสาหกรรมครบวงจร
- มี Small ODM/design skill (จตุจักร/สยามสแควร์)
- ลูกค้าให้ความเชื่อมั่น
- มาตรฐานแรงงานเป็นที่ยอมรับ
- ภายหลังโควตาอุตสาหกรรมยังมีสินค้าที่ยังได้เปรียบเช่น Underwear และอุตสาหกรรมที่ใช้ฝีมือ
- เสถียรภาพทางการเมืองดีกว่าประเทศอื่นๆ เช่น อินโดนีเซีย และ บังกลาเทศ

2. จุดอ่อนของอุตสาหกรรม (Weakness) ประกอบด้วย

- ขาดการเชื่อมโยงของธุรกิจ (Supply Chain) และขาดแคลนแรงงานฝีมือและทักษะ
- ทำการค้าเชิงรับ
- OBM มีไม่มากพอและยังไม่ใหญ่พอกับกำลังการผลิตของอุตสาหกรรม
- การจัดการธุรกิจของ SMEs
- Variety of Textile product มีน้อย ขาด R&D
- ขาดการใช้มาตรการปกป้องการค้า (AD, CVD)

3. โอกาสของอุตสาหกรรม (Opportunity) ประกอบด้วย

- Free-flow AFTA
 - เกิดการขยายตลาดอาเซียน
 - Regional Cooperation เป็น ASEAN Source
- New FTA
 - เกิดการขยายตลาด
 - เกิด Supply Chain จาก Local Content
- นโยบายเปิดตลาดต่างประเทศใหม่ๆ

4. ภัยคุกคามของอุตสาหกรรม (Threat)

- การขยายตัวของอุตสาหกรรมของประเทศจีน
- โครงสร้างภาษีนำเข้าต่ำกว่าประเทศคู่ค้า
- นโยบายปัจจัยพื้นฐานไม่เอื้อต่อการขยาย/เติบโตของอุตสาหกรรม
- ปัจจัยพื้นฐานยังไม่เอื้อต่อความสามารถในการแข่งขัน อาทิ ระบบบริการ Logistic
- ภาพลักษณ์ของอุตสาหกรรมที่เหมือนอุตสาหกรรม Sunset
- NTB

ปัญหาที่สำคัญและเร่งด่วน คือ

นอกจากนี้ ยังได้มีการหารือถึงประเด็นปัญหาที่ถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญและควรที่จะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ดังนี้

- **ไม่มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์สิ่งทอ(Product Distinctiveness/Variety)**
อันเนื่องมาจากขาดการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Research and Development) และขาดการนำเทคโนโลยีและเครื่องจักรที่ทันสมัยเข้ามาใช้ (Technology/Machinery)
- **ขาดการเชื่อมโยงกันในอุตสาหกรรมทำให้ไม่มีการตอบสนองระหว่างกันที่รวดเร็ว (Quick Response/Supply Chain)**
- **ขาดแคลนแรงงานของอุตสาหกรรมสิ่งทอที่มีคุณภาพ (Lack of HR)**

การแก้ปัญหาโดยความพยายามของผู้ประกอบการ คือ

- รวมกลุ่มผู้ประกอบการที่ต้องการพัฒนาผ้าฝ้ายชนิดใหม่ เพื่อเข้ากิจกรรมงานแสดงสินค้าของภาครัฐ (โครงการ Thai Tex-Trend:T3)
- สร้างความร่วมมือระดับภาคเอกชนของประเทศในกลุ่ม ASEAN ในกรอบ AFTEX (ASEAN Federation of Textile Industries) เพื่อร่วมกันผลักดันนโยบายและส่งเสริมการค้าระหว่างกัน โดยเน้นการใช้ทรัพยากรและจุดแข็งของแต่ละประเทศในภูมิภาค
- การร่วมกันจัดงานแสดงสินค้าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงในอุตสาหกรรม เช่น การจัดงานแสดงสินค้า ASEAN Source-it โดยมุ่งให้ ASEAN เป็นแหล่งสินค้าสิ่งทอทางเลือกนอกจากจีน

2.2 บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

จากปัญหาข้างต้น สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอร่วมกับเอกชนได้นำเสนอโครงการเพื่อแก้ปัญหาในระยะยาวให้กับอุตสาหกรรมเพื่อเตรียมนำเสนอต่อภาครัฐ ดังต่อไปนี้

โครงการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอ (Research and Development Center)

เพื่อสร้างความหลากหลายของผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิต ทั้งด้านเทคโนโลยีการผลิตและงานวิจัยเพื่อให้มีศักยภาพการแข่งขันในระดับสากล

- พัฒนาผ้าฝ้ายที่ทันสมัยแนวโน้มแฟชั่นโลก
- พัฒนาเทคโนโลยีการตกแต่งสำเร็จสิ่งทอ (Trend & Finishing Consultant)
- การวิจัยและพัฒนาสิ่งทอทางเทคนิค (Technical Textile)
- ศูนย์พัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบทั้งระบบ

โครงการสร้างเครือข่ายและพัฒนาระบบเชื่อมโยงอุตสาหกรรมทั้งระบบ (Supply Chain Enabling)

เพื่อสร้างการเชื่อมโยงการผลิต การค้า และ logistics ของอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ในขอบเขตของการศึกษา และพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการในด้านการตลาด การผลิต รวมถึง การปรับปรุงผลิตภัณฑ์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ให้ตอบสนองตรงตามความต้องการของตลาด

โครงการพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมสิ่งทอ (Textile Human Resource Development)

เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรมและตลาดแรงงานทั้งคุณภาพและปริมาณ และเพื่อยกระดับอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มสู่อุตสาหกรรมแห่งฐานความรู้ และสามารถสร้างความแตกต่างและตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคที่มีรายได้ระดับกลางถึงสูง

การเสริมสร้างศักยภาพของสถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ ให้เป็นหน่วยงานหลักด้านปฏิบัติในการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม เช่น การดำเนินโครงการที่กล่าวมาข้างต้น รวมทั้ง การเสริมสร้างห้องปฏิบัติการทดสอบตรวจสอบของสถาบันฯ ให้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ

อุปสรรคของความสามารถในการแข่งขันอุตสาหกรรมสิ่งทอ

สำหรับอุปสรรคที่สำคัญและนับเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ควรได้รับการแก้ไขนั้น อุปสรรคสำคัญส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากมาตรการและกฎระเบียบจากภาครัฐ คือ

1. การปิดกั้นน้ำบาดาล ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น เนื่องจากอุตสาหกรรมสิ่งทอ โดยเฉพาะในส่วนของอุตสาหกรรมฟอกย้อมเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้น้ำในปริมาณมาก หากใช้น้ำประปา จะส่งผลให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นทั้งในส่วนค่าน้ำประปา และค่ากำจัดคลอรีนในน้ำประปา

แนวทางแก้ไข

- จัดทำนโยบายน้ำเพื่ออุตสาหกรรมให้ชัดเจนและมีการจัดสรรน้ำ
- ระหว่างรอการพัฒนาเพื่ออุตสาหกรรม ควรอนุญาตให้ใช้น้ำบาดาลในปริมาณที่ไม่ส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำบาดาลและสิ่งแวดล้อม (Safe Yield) คือ 1.25 – 1.60 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อวัน
- ปรับลดค่าอนุรักษ์น้ำ

2. ผลกระทบจากประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง กำหนดจำนวน ขนาด และประเภท หรือชนิดของโรงงานที่ไม่ให้ตั้งหรือขยายในทุกท้องที่ทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2549 ประกาศเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2549 ในข้อ 1 ส่งผลให้โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับฟอก ย้อมสี หรือแต่งสำเร็จ โดยเฉพาะขนาดกลางและขนาดเล็ก ไม่สามารถตั้งใหม่หรือขยายโรงงานได้ และในขณะนี้ยังไม่มีนิคมอุตสาหกรรมฟอกย้อมสำหรับรองรับ การตั้งหรือขยายโรงงานตามประกาศดังกล่าว ส่งผลให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอลดลง ภาคเอกชนจึงเสนอแนวทางแก้ไข มาตรการดังกล่าว ดังนี้

แนวทางแก้ไข

- ภาครัฐเป็นผู้ลงทุนเบื้องต้นในการสร้างนิคมเพื่ออุตสาหกรรมฟอกย้อมที่มีแหล่งน้ำและพลังงานอย่างเพียงพอ พร้อมจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียรวมภายในนิคม
- มีการส่งเสริมและจูงใจ (Investment Incentive & Promotion) ให้กับโรงงานที่ ย้ายจากที่เดิมเข้าไปอยู่ในนิคมฯ เช่น การยกเว้นภาษีกำไรจากการขายที่ดินเดิมสำหรับใช้ในการลงทุนโยกย้ายเข้านิคม ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวไม่ควรไปจำกัดสิทธิ์ของผู้ประกอบการเดิมที่สามารถปฏิบัติได้ตามข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อม

3. ผลกระทบจากประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง กำหนดให้โรงงานที่ต้องมีระบบบำบัดน้ำเสียต้องติดตั้งเครื่องมือหรือเครื่องอุปกรณ์พิเศษและเครื่องมือเครื่องมือหรือเครื่องอุปกรณ์เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ผลจากประกาศดังกล่าว ส่งผลให้ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมฟอกย้อมต้องติดตั้งเครื่องมือวัดคุณภาพน้ำเสีย ซึ่งต้องนำเข้าจากต่างประเทศและมีราคาสูงถึงเครื่องละประมาณ 2 ล้านบาท อีกทั้ง ในประเทศอื่นๆ ก็ยังไม่มีการบังคับให้ติดตั้งเครื่องมือประเภทดังกล่าว

แนวทางแก้ไข

- ยกเลิกประกาศดังกล่าว หรือบังคับใช้กับผู้ประกอบการที่ไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดทางด้านสิ่งแวดล้อม

นโยบายที่สำคัญต่อปัจจัยแวดล้อมที่สร้างโอกาสต่ออุตสาหกรรมสิ่งทอ

นอกจากปัญหาและอุปสรรคที่ได้กล่าวถึงในข้างต้นแล้วนั้น ยังมีปัจจัยแวดล้อมอีกหลายประการที่ยังเอื้อประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มของไทย โดยเฉพาะนโยบายด้านต่างประเทศของภาครัฐ หากแต่ภาครัฐต้องเร่งดำเนินการ เพราะหากล่าช้าแล้ว อาจสูญเสียโอกาสดังที่ควรจะเป็น นโยบายดังกล่าว อาทิ

- เร่งลงนามการเปิดเสรีการค้าทวิภาคีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น (FTA Thai & Japan) ภายใต้ **Japan-Thai Economic Partnership Agreement (JTEPA)** ซึ่งเป็นนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มในด้านการเจาะตลาดประเทศญี่ปุ่น รวมทั้ง การสร้างขีดความสามารถทางด้านเทคนิค และการวิจัยและพัฒนา
- เร่งดำเนินการตามแผนที่นำทางของอาเซียน (ASEAN Roadmap on Textile) ให้ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดความสะดวกด้านการค้าและการลงทุนของอาเซียน รวมทั้ง การใช้ทรัพยากรร่วมกันของอาเซียน (**Fully Utilize ASEAN Resources**) เช่น แนวทางลดภาษีเป็นศูนย์ (Zero Duty) แนวทางการเคลื่อนย้ายสินค้าสิ่งทอข้ามแดนโดยสะดวก (**ASEAN Free-Flow**) เป็นต้น
- ปรับเปลี่ยนนโยบายส่งเสริมการลงทุนสำหรับอุตสาหกรรมสิ่งทอ โดยเน้นปัจจัยด้านการสร้างนวัตกรรม มากกว่าปัจจัยตำแหน่งที่ตั้งของผู้ประกอบการ

จากบทสรุปและข้อเสนอข้างต้น ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมสิ่งทอและสถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอมีความมั่นใจอย่างยิ่ง หากรัฐบาลให้การสนับสนุน จะส่งผลให้อุตสาหกรรมสิ่งทอเป็นอุตสาหกรรมที่แข่งขันได้ในตลาดโลก และสามารถเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจไทยต่อไปอย่างยั่งยืน